

**Commentariorvm, Ac Disputationvm In Primam Partem
Sancti Thomæ Tomvs ...**

Complectens Quæstiones à XXVII. vsque ad LXIV. & à Quæstione CVI.
vsque ad CXIV.

Vázquez, Gabriel

Antverpiæ, 1620

Corollaria præcedentis opinionis. c. 3.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-81000](#)

mittit, quā ab ea, à qua procedit. Ex quibus Patrum testimonij hoc certum est, missionem esse ipsam processionem æternam personæ: verum quia missio non est æterna, sed in tempore, recte addiderunt S. Th. Durandus, & qui hanc sequuntur sententiam, missionem supra processionem secundam naturam addere, aliquem effectum temporalem connatum ipso nomine missionis, quo personæ incipit apparere, & nouo quodam modo esse in rebus, ad quas dicitur mitti: quod statim magis elucidabitur.

Ceterum ratione quoq; facile potest prædicta sententia confirmari, hoc modo. Primo quidem ratio missionis non postulat, vt is, qui mittitur, procedat substantialiter ab aliquo: id enim, quoniam in omnibus, qui mittuntur reperiuntur; tamen nō est necessariū ad rationē missionis: nā etiam si aliquis homo intelligetur à nullo substantialiter procedere, posset nihilominus intelligi ab alio per imperium mitti, & effet vera missio illius accedit igitur missioni vniuersalim considerata, & missam ab aliquo secundo substantiam procedere.

Secundo non est de ratione missionis: generaliter processio secundum substantiam à mittente: aliquia enim est missio ab eo, à quo res missa non procedit, vt in missione secundum imperium. Quare, quando dicunt de ratione missionis esse, vt res missa ab aliquo secundum substantiam procedat, vt ita defendant, non posse mitti Patrem, sine fundamento id afferunt.

Tertiò de ratione missionis diuinæ personæ, est, vt illa, que mittitur, procedat substantialiter à mittente: nec satis est, vt mitti dicatur, si ab alia persona procedat, quā ab ea, à qua mittitur: processio autem secundum substantiam, ea sola de causa est de ratione missionis in diuinis, vt missio sit exitus quidam, seu exitio, vt dixit Hilarius: alio namque modo nec potest esse exitus, nec processio, ac proinde neque missio: cum enim omnis missio sit exitus, & processio quædam eius, qui mittitur, à mittente: atque exitus debet esse, vt dixit S. Thom., in 1. artic. aut secundum (vt cum aliquis mittitur imperio, vel consilio mittentis tantum) aut debeat esse, alio modo, & prior exitus non poslit esse in diuinis, quia nulla persona exit ab alia secundum locum aut consilio, aut imperio mittentis; reliquum est, vt alio modo persona, que mittitur, exeat à mittente: alioqui eius missio non erit exitus: nullus autem alius modus excludi potest esse, quam secundum originem: ergo necesse est, missionem diuinæ personæ esse exitum à mittente secundum originem. Nec satis est, si ab alia exeat substantialiter, siquidem illud missio est exitus missi à mittente, non ab alio: uno originem ab alio nullo modo in sua ratione substantialiter includit, vt supra probatum manet. Recte igitur Christus vt ostenderet missionem suam à patre, dixit: Exiū à Patre, & veni in mundum: iterum relinquo mandatum, & vado ad Patrem:

Nec satis est, si ab alia exeat substantialiter, per illud, exiū, denotauit exitum & processio, que est de ratione missionis; per illud, veni, significauit terminum, ad quem fit missio, qui, vi supra dixi, debet effet effectus connotatus, quo complevit origo æternam, vt sit missio, & ex quo etiam habet, vt sit temporalis: solus enim exitus sine termino, ad quem, non effet missio.

Verum contra prædictam doctrinam obieciet aliquis, hoc modo: Persona, que mittitur, non

Vasquez in 1. partem Tom. II.

incipit esse nouo modo in creatura, ex vi sua processionis, sed ratione effectus, quem tota Trinitas operatur: ergo processio secundum originem non potest esse de ratione missionis. Respondeo, effectus temporalis non omnino per accidentem coniungitur, & quasi comitatur ipsam originem: nam quemadmodum persona, que ab alia procedit, ab ea accipit naturam: sic etiam ab ea accipit potentiam, secundum quam exterius operatur effectus, & ratione cuius incipit esse nouo modo in creatura: ergo cum à persona producatur exeat, & ab ea habeat operationem in creatura, merito eius origo, connotato effectu illo temporali, dicitur missio.

C A P V T III.
Corollaria præcedentis opinionis.

EX hac opinione, tanquam ex principio verissimo multa scitu digna, Scriptura & Partibus confusa deduci possunt. Primum est, quoniam omnes personæ dicantur venire ad creaturam, ratione noui effectus in ipsa producti, iuxta illud Ad eum venimus, &c. Sola tamen persona, qua processio secundum substantiam, & sola dicitur exire: exitus autem est de ratione missionis, acque hinc constat, quare vt ait S. Thos. artic. 4. nuaquam pater, nec in Scriptura, nec in sanctis Patribus dicitur missus, quia sicuter non procedit.

Secundo colligitur, quare missio simpliciter dicitur temporalis, vt recte docuit Doctor suus artic. 2. quia licet de ratione illius sit processio & hæc sit æterna, ea tamen sola non complevit in ratione missio, sed addi debet effectus temporalis ex parte termini, ad quem: vt autem aliquid dicatur temporale, satis est, vt secundum aliquid sui temporale sit, hec recte notavit Durand. in 1. Durand. distillat. 14. q. 1. num. 7. contra vero, vt dicatur æternum, quodlibet sui æternum esse debet: nam si anima esset æterna, & in tempore vniueretur corpori, homo esset temporalis.

Tertiò fit, vt processio temporalis, & æternæ non sint dux processiones, sed una & easdem, sola diversitate constituta penes effectum, quem temporalis connotat: æterna enim processio est de ratione temporalis. Ita docuit Durand. distillat. 14. q. 2. Durand. & quod mirandum est Bonavent. in ead. dist. artic. 1. Bonavent. q. 2. etiam existimat, non esse duas processiones æternam & temporalem, cum tamen ipse alter definiat tempore, quam Durandus, ne videatur docere de ratione illius esse æternam.

Quartò ex dictis consequitur, posse unam personam mitti sine alia. Nam cum una persona procedens sola incipit manifestari sine alia, illa sola dicitur mitti, vt filius in incarnatione, Spiritus S. Potest una persona misci sine alia. in columba, & in figura linguiatum, &c. quia peculiari modo tunc incipit esse una persona in creatura, quo non est alia, vel terminando, vt in humanitate: vel apparetodo vt in columba, & alijs. per effectus autem gratiae, quibus Trinitas incipit esse nouo modo in creatura, nō mittitur una persona nisi dicitur tamē ex tota illa Trinitate, tūc simul miti filius & Spiritus S. quia cum sint personæ procedentes, & nouo modo incipiunt esse in creatura, nihil illis deest, quo minus mittantur: parer autem non mittitur, quia à nullo exit, sed cum Fi-

QVÆST. XLIII.

Ioh. n. 14. Ilo & Spiritu sancto dicitur venire, iuxta illud. *Ad eum veniemus, & mansióne apud eum faciemus.*

Corduba. Anton. de Corduba libr. 1. q. 41. in principio docet,

Spiritum sanctum nunquam mitti sine filio, nisi sola appropriatione. Probat, quia mīti sine filio concurare ei nō potest ratione aliquius relationis realis, vt patet ex quod relatio non est causa missionis, nec ratione aliquius pecularius effectus, quia omnis effectus ad extra est totius Trinitatis. ergo sola appropriatione ipsi dicitur conuenire, secundum quam quidam effectus, qui reuera cōmunes sunt ei, tribuuntur, quales sunt effectus gratiae. Fallitur tamen hic author, quia licet omnis effectus extra Deum communis sit Trinitati: tamen tota Trinitas non mittit ratione, illius, vt paulo ante dictum est: tum etiam licet ratione cuiusque effectus extra Deum, tota Trinitas sit per excellentiam, præsentiam, & potentiam in re, in qua operatur, si vera est opinio, quæ asserit, Deum ratione operationis esse rebus intime præsentem; tamen ratione aliquius effectus dicitur aliqua persona peculiari modo esse finalia, vt verbum in humanitate afflumpta, & Spiritus sanctus in columba: quia ita in ea apparuit & manifestatus est, ut alia persona non fieret manifesta: haec ergo ratione dicitur una persona mitti sine alia.

Quinque colligitur, personam missam semper distinguere mittente: quia missio debet esse exitus aliquis: hic autem propriè non est, nisi inter personas realiter distinctas. Eadem ratione philosophandum est de dono, & donatione in diuinis, de quo diximus disput. 15. de dono, inquit, quod natura sua donum est; hoc enim suapius origine, qua procedit, donari debet ab alio, vt ibidem explicavimus: ac proinde, cum persona aliqua dicatur se ipsam donasse, de dono accidentiarie intelligendum est. Quare cum dixit August. allegatus à nobis 1. cap. filium donari à seipso, de dono, quod accidentiarie donum est, debeat intelligi: cum vero ait, mīti filium à Spiritu S. vel loquitur de missione non propriè, sed latiori significacione: vel loquitur de filio secundum humanitatem, quod si non sit sermo de missione p̄fesse sumptu pro ea, quæ vere est exitus ab aliquo, non video, cur non mittatur pater à quavis persona, sicut Filius à Spiritu sancto dicitur mīti. Cum igitur ait August. ibidem citatus, nihil aliud esse personam mīti, quam cognoscere ab aliis procedere, sic debet intelligi, vt supra hunc effectum temporalem ex parte termini ad quem, includatur etiam in ipsa missione exitus secundum originem.

Tandem inferuntur absolute loquendo, missio non esse quid notionale, sicut etiam est donatio, & donum, quod suapte natura donum est, non solum actus, sed pastus etiam: nam quamvis ipsa missio, & donatio includat effectum temporale, qui est communis toti Trinitati: tamen, qua ratione coniunctus est aeterna origini, & cum ea constituit ratione missione, ita determinatur à notionali, vt solum conueniat vnius alterius persona, nō toti Trinitati, est enim missio ipsa aeterna processio connotata effectu temporali: haec autem non tribuitur, etiam cum connotato, cuius persona sicut ea, quæ essentialia sunt. Quare Dur. in 1. dist. 15. q. 2. nō debuit dicere in missione utrumque esse, & essentialia, & notionale; quamvis enim utrumque seorsum ita se habeat, vt dixit Durand. cōiuicim tamen unum notionale prædicatum consti-

ARTIC. II.

tuunt; in quo rectè dixit Dur. ibidem, præcipuum esse effectum temporale, nō quia in recto penitentia ad rationem missionis, sed quia tempore modificatur, id quod notionale est, aetem originem, vt habeat completam rationem missionis, & ita habeat, sicut differentia respectu generis.

ARTICVLVS II.

Vtrum missio sit aeterna, vel tempora-
lis tantum.

A Secundum sic procedit. Vi-
detur quod missio possit esse a-
eterna. Dicit enim Gregor. co-
mittitur filius, quo generatur. Sed gene-
ratio filii est aeterna. Ergo & missio.

2. Præterea. Cuicunque conuenientia
liquid temporaliter, illud mutatur. Sed
persona diuina non mutetur. Ergo mi-
ssio diuina persona non est temporalis, sed
aeterna.

3. Præterea. Missio processionem im-
portat. Sed processio diuinorum persona-
rum est aeterna. Ergo & missio.

Sed contra est quod dicitur Galat. 4.
Cum venit plenitudo temporis, mis-
sus Deus filium suum.

Respondeo dicendum, quod in his que
important originem diuinorum persona-
rum est quedam differentia attendenda.
Quædam enim in sui significatione im-
portant solam habitudinem ad principium,
vt processio & exitus. Quædam vero cum
habituidine ad principium determinant
processionis terminum. Quorum quedam
determinant terminum aeternum, sive
generatio & spiratio. Nam generatio est
processio diuinæ personæ in naturam di-
uinam. Et spiratio p̄fisiæ accepta importat
processionem amoris subsistens.
Quædam vero cum habituidine ad prin-
cipium important terminum temporale,
sicut missio & datio. Mitterit enim ali-
quid ad hoc, vt sit in aliquo, & datur ad
hoc quod habetur. Personam autem di-
uinam haberi ab aliqua creatura, vel esse
nouo modo existendi in ea, est quid tem-
porale. Vnde missio & datio in diuinis
dicuntur temporaliter tantum. Genera-
tio autem, & spiratio solum ab ætem.
Processio autem & exitus dicuntur in di-
uinis & aeternaliter & temporaliter aetem.
filius ab æterno processit vt sit Deus: te-
mporaliter autem vt etiam sit homo secun-
dum missione visibilem, vel etiam ve-
sit in homine secundum inuisibilem mi-
sionem.

Ad primum ergo dicendum, quod
Gregor. loquitur de generatione tempo-
rali filii non à patre, sed à matre. Vel quia

QVÆST. XLIII.

fali filii, non à patre, sed à matre. Vel quia ex hoc ipso filius habet quod possit mitti, quod est ab æterno genitus.

Ad secundum dicendum, quod diuinam personam esse nouo modo in aliquo vel ab aliquo haberi temporaliter: non est propter mutationem diuinæ personæ, sed propter mutationem creaturæ, sicut & Deus temporaliter dicitur Dominus propter mutationem creaturæ.

Ad tertium dicendum, quod missio non solum importat processionem à principio, sed determinat processionis terminum temporalem. Vnde missio solum est temporalis, vel missio includit processionem æternam, & aliquid addit, scilicet temporalem effectum. Habitudo enim diuinæ personæ ad suum principium non est nisi ab æterno. Vnde gemina dicitur processio, æterna scilicet, & temporalis: non propter hoc, quod habitudo ad principium geminatur, sed geminatio est ex parte termini temporalis & æterni.

CONCLVSTO est, Missio tantum dicitur temporalis. Circa quam satis superque superiori disputat. dictum est.

ARTICVLVS III.

Vtrum missio inuisibilis diuina persone sit solum secundum donum gratiæ gratiæ facientis.

Ad tertium sic proceditur. Videatur, quod missio inuisibilis diuinæ persona non sit solum secundum donum gratiæ gratiæ facientis. Diuinam enim personam mittri, est ipsam donari. Si igitur diuina persona mittritur solum secundum dona gratiæ gratiæ facientis, non donabitur ipsa persona diuina, sed solum dona eius. Quod est error dicetum Spiritum sanctum non dari, sed eius dona.

2. Præterea. Hæc præpositio, secundum, denotat habitudinem alicuius causa, sed persona diuina est causa quod habetur donum gratiæ gratiæ facientis, & non è conuerto, secundum illud Rom. 5. Charitas Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum S. qui datus est nobis. Ergo inconuenienter dicitur, quod persona diuina secundum dona gratiæ gratiæ facientis mittatur.

3. Præterea. August. dicit in 4 de Trin. quod filius cum ex tempore mente percipiatur, mitti dicitur. Sed filius cognoscitur, non solum per gratiam gratiæ facientis, sed etiam per gratiam gratis datum,

Vazquez in I. partem Tom. II.

ARTIC. II.

339

sicut per fidem & perscientiam: Non ergo persona diuina mittritur secundum solum gratiam gratiæ facientem.

3. Præterea. Rabanus dicit, quod Spiritus S. datus est Apostolis ad operationem miraculorum. Hoc autem non est donum gratiæ gratiæ facientis, sed gratiæ gratis datæ. Ergo persona diuina non solum datur secundum gratiam gratiæ facientem.

Sed contra est quod Augustin. dicit 3. Ex lib. 3. c. 4. circa finit. gl. 1. 3
de Trinit. quod Spiritus S. procedit temporaliter ad sanctificandam creaturam. Missio autem est temporalis processio. Cum igitur sanctificatio creaturæ non sit nisi per gratiam gratiæ facientem, sequitur quod missio diuinæ personæ non sit nisi per gratiam gratiæ facientem.

Respondeo dicendum, quod diuinæ personæ conuenit mitti, secundum quod nouo modo existit in aliquo. Dari autem, secundum quod habetur ab aliquo: neutrum autem horum est nisi secundum gratiam gratiæ facientem. Est enim communis modus quo Deus est in omnibus rebus per essentiam, potentiam & præsentiam, sicut causa in effectibus participantibus bonitatem ipsius. Super istum modum, autem communem est unus specialis, qui conuenit naturæ rationali: in qua Deus dicitur esse sicut cognitum in cognoscente: & amatum in amante. Et quia cognoscendo & amando creature rationalis sua operatione attingit ad ipsum Deum, secundum ipsum speciale modum Deus non solum dicitur esse in creatura rationali, sed etiam habitare in ea sicut in templo suo. Sic igitur nullus alius effectus potest esse ratio quod diuina persona sit nouo modo in rationali creatura, nisi gratia gratiæ faciens. Vnde secundum solam gratiam gratiæ facientem mittritur & procedit temporaliter persona diuina. Similiter illud solum habere dicimus, quo liberum possumus ut vel frui. Habere autem potestatem fruendi diuina persona est solum secundum gratiam gratiæ facientem. Sed tamen in ipso dono gratiæ gratiæ facientis Spiritus sanctus habetur, & inhabitat hominem. Vnde ipsemet Spiritus sanctus datur & mittritur.

Ad primum ergo dicendum, quod per donum gratiæ gratiæ facientis perficitur creatura rationalis ad hoc, quod libere non solum ipso dono creato vtratur, sed ut ipsa diuina persona fruatur. Et ideo missio inuisibilis sit secundum donum gratiæ gratiæ facientis, & tamen ipsa persona diuina datur.

Ad secundum dicendum, quod gratia

Ff. 2. tia

tia gratum faciens disponit animā ad habendam diuinam personam. Et significatur hoc cum dicitur, quod Spiritus sanctus datur secundum donum gratiæ. Sed tamen ipsum donum gratiæ est à Spiritu sancto. Ethoc significatur, cum dicitur, quod charitas Dei diffunditur in cordibus nostris per Spiritum sanctum.

Ad tertium dicendum, quod licet per aliquos effectus filius cognosci possit à nobis non tamen per aliquos effectus nos inhabitat, vel etiam habetur à nobis.

Ad quartum dicendum, quod operatio miraculorum est manifestatio gratiæ gratum facientis, sicut & donum prophetæ: & quælibet gratia gratis data. Vnde 1. Corinth. 12. Gratia gratis data nominatur manifestatio spiritus. Sic igitur Apostolis dicitur datus Spiritus sanctus ad operationem miraculorum: quia data est eis gratia gratum faciens cum signo manifestante. Si autem daretur solum signum gratiæ gratum facientis sine gratia, non diceretur dari simpliciter Spiritus sanctus, nisi forte cum aliqua determinatione, secundum quod dicitur quod alicui datur spiritus Propheticus vel miraculorum, in quantum à Spiritu sancto habet virtutem Prophetandi, vel miracula faciendi.

Dubitatio circa doctrinam Articuli.

Conclusio est affirmans, pro cuius explicazione notat Caet. ad rationem missionis, præter originem æternam, esse necessarium effectum vel signum: ad visibilem quidem missionem effectum, vel signum visibile, ad missionem vero invisibilem, effectum vel signum invisibile.

Dubitatur tamen, an invisibilis missio solum fiat per donum gratiæ gratum facientis, & responderetur etiam fieri per donum fidei informis, immo per cogitationem, & dilectionem Dei quamcumque eo quod per hosce effectus aliquo modo accipiat Deus eis in creatura rationali. Deinde addit. S. Tho. hoc non negasse: solum enim dixit, existentiam Dei in creatura rationali, per gratiam gratum facientem, pertinere ad quartum modum ex ijs, quibus Deus dicitur esse in rebus; nam præterquam quod in omnibus rebus est per essentiam, presentiam, & potentiam, dicitur esse quartum modum in creatura rationali, ut in cognoscente, quia est veluti in templo, ubi colitur, sub hoc autem modo unus est per gratiam gratum facientem, alter est per solam fidem.

Huc sententia faverit Durand. in 1. distin. 14. q. 3. cum ait, Spiritum sanctum donari, cum donis gratiæ, perfectè; cum donis vero naturæ, imperfectè; cum donis autem gloriæ, perfectissime. Conscientiam etiam Bonavent. dist. 15. art. 2. q. . aff. rit enim, donari Spiritum sanctum & filium, aut simpliciter per solum donum gratiæ gratum facientis, aut secundum quid per alia dona, quia datur ad aliquem usum, vel auxilium. Ceterum S. Tho. in hoc articulo docet, missionem inuisibilem in

ARTIC. IV.

animam solum fieri per gratiam gratum facientem. Clarius supra quæst. 8. art. 3. in corpore, & ad quartum ubi ait: Ad quartum dicendum, quod nata perfectione superaddita substantie facit Deum esse in aliis, sicut obiectum cognitionis & amationis, nisi gratia; & ita sola gratia facit singularem modum effendi Deum in relata. Addit. etiam peculiarem aliud modum non sub hoc quarto contentum, scilicet per unionem hypostaticam.

Mihi autem cum S. Tho. videretur sententia dñe si loquamus absolute & simpliciter, neque enim communiter dici consuevit, Deum esse, ac in habitare in cordibus hominum, præter omnes illos tres modos existendi in rebus, quoniamque homo sit iustus cum Deo; in solis namque iustis dicitur Deus habitare; at vero secundum quid concedi potest sententia Caetani & Bonavent. & Durandus etiam concedere videntur: quia aliquo modo Deus est per fidem in homine. Et hæc de inuisibili missione.

ARTICULUS IV.

Vtrum Patri conueniat mitti;

Ad quartum sic proceditur. Videtur, quod Patri etiam conueniat mitti. Mitti enim diuinam personam est insanabile, sed Pater dat seipsum (cum habere non possit nisi seipso donante) ergo potest dici quod Pater mittat seipsum.

2. Præterea. Persona diuina amittitur secundum inhabitacionem gratiæ. Sed per gratiam tota Trinitas inhabitat in nobis, secundum illud Ioh. 14. Ad eum venimus, & mansio[n]em apud eum facimus. Ergo quælibet diuinarum personarum mittitur.

3. Præterea. Quicquid conuenit alii persona conuenit omnibus, præternotiones & personas. Sed missio non significat aliquam personam, neque etiam notiones, ut supra dictum est. Ergo nullus per se diuina conuenit mitti.

Sed contra est quod August. dicit in libro de Trinitate, quod filius paternum quaque legitur missus.

Respondeo dicendum, quod missio in sua ratione importat processionem ab alio: & in diuini secundum originem, ut supra dictum est. Vnde cum pater non se ab alio, nullo modo conuenit sibi mitti, sed solum Filio, & Spiritui sancto quibus conuenit esse ab alio.

Ad primum ergo dicendum, quod si dñe dare importet liberalerem communicationem alicuius, sic pater dat seipsum, in quantum se liberaliter communicat creaturæ ad fruendum. Si vero importet auctoritatem dantis respectu eius quod datur, sic non conuenit dare in diuinis nisi personæ quæ est ab alio, leuencemitti.

Misericordia
invisibilis
quomodo
fit.

14.

Bonavent.

Durand.

QVÆST. XLIII.

dare in diuinis nis̄ personæ quæ est ab alio, sicut nec mitti.

Ad secundum dicendum quod licet effectus gratiæ sit etiam à Patre, qui inhabitat per gratiam sicut & Filius & Spiritus sanctus, quia tamen nō est ab alio notitio mitti. Et hoc est quod dicit Augustinus. 4. de Trinitat. quod pater cum in tempore à quoquam cognoscitur, non dicitur missus. Non enim habet de quo sit, aut ex quo procedat.

Ad tertium dicendum, quod missio in quantum importat processionem àmittente, includit in sua significatione notitio: non quidem in speciali, sed in generali, prout esse ab alio est commune duabus notionibus.

CONCLVSI O est negans, de qua præcedent, dñp. differimus.

ARTICVLVS V.

Vtrum Filio conueniat inuisibiliter mitti.

AD quintum sic proceditur. Videtur, quod filio non conueniat inuisibiliter mitti. Missio enim inuisibilis diuinæ persona attenditur, secundum dona gratiæ, sed omnia dona gratiæ pertinent ad Spiritum sanctum secundum illud 1. Corinth. 12. Omnia operatur unus atque idem spiritus, ergo inuisibiliter non mittitur nisi Spiritus sanctus.

2. Præterea. Missio diuinæ personæ fit secundum gratiam gratum facientem. Sed dona qua pertinent ad perfectionem intellectus, non sunt dona gratiæ gratum facientis, cum sine charitate possint haberi secundum illud 1. ad Corinth. 13. Si habuero prophetiam, & nouerim mysteria omnia & omnem scientiam, & si habuero omnem fidem ita ut montes transferam charitatem autem non habeam, nihil sum. Cum ergo filius procedat, ut verbum intellectus, videatur quod non conueniat sibi inuisibiliter mitti.

3. Præterea. Missio diuinæ personæ est quadam processio, ut dictum est. Sed alia est, processio filij, alia Spiritus sancti. Ergo & alia missio, si vterque mititur. Et sic altera earum superflueret, cum vna sit sufficiens ad sanctificandam creaturam.

Sed contra est quod Sapient. 9. dicitur de diuina Sapient. Mitte illam de ecclesiis sanctis tuis, & à sede magnitudinis tuę. Respondeo dicendum, quod per gratiam gratum facientem tota Trinitas in-

Vñsque in 1. p. T. 2.

ARTIC. V.

343

habitat mentem, secundum illud Ioann.

14. Ad eum veniemus, & mansionem apud eum faciemus. Mitti autem personam diuinam ad aliquem per inuisibilis gratiam, significat notum modum inhabitandi illius personæ & originem eius ab alia. Vnde cùm tam Filio, quam Spiritui sancto conueniat, & inhabitare per gratiam, & ab alio esse, utriusque conuenient inuisibiliter mitti. Patri autem licet conueniat inhabitare per gratiam, non tamen sibi conuenit ab alio esse, & per consequens nec mitti.

Ad primum ergo dicendum, quod licet omnia dona in quantum dona sunt attribuantur Spiritui sancto, (quia habet rationem primi doni secundum quod est amor: ut supra dictum est) aliqua tamen dona secundum proprias rationes attribuuntur per quandam appropriationem filio, scilicet illa quæ pertinent ad intellectum. Et secundum illa dona attenditur missio Filij. Vnde August. dicit 4. de Trinitate, quod tunc inuisibiliter filius cuiuslibet circa med. tom. 3. quam mittitur, cum à quoquam cognoscitur atque percipitur.

Ad secundum dicendum, quod anima per gratiæ conformatur Deo. Vnde ad hoc quod aliqua persona diuina mittatur ad aliquem per gratiam, oportet quod fiat assimilatio illius ad diuinam personam quem mittitur per aliquod gratiæ donum. Et quia Spiritus sanctus est amor, per donum charitatis anima Spiritui S. assimilatur. Vnde secundum modum charitatis attenditur missio Spiritus sancti. Filius autem est verbum, non qualemunque, sed spirans amorem. Vnde Augustin. dicit in 9. libr. de Trinit. Verbum autem quod insinuat, re intēdimus, cum amore notitia est. Non igitur secundum quamlibet perfectionem intellectus, qua prorumpat in affectum talis institutionem vel instructionem intellectus, qui ardescet ignis. Et loco citato in solle. tñ argum. In meditatione mea ardescet ignis. Et ideo signanter dicit August. quod filius mittitur, cum à quoquam cognoscitur atque percipitur. Perceptio autem experientiale quamdam notitiam significat. Et haec proprie dicitur sapientia quasi sapida scientia, secundum illud Ecclesiast. 6. Sapientia doctrinæ secundum non men eius est.

Ad tertium dicendum, quod cum missio importet originem personæ missæ, & inhabitationem per gratiam (ut supra dictum est) si loquamur de missione quantum ad originem, sic missio fi-

Ff 3

lij

Iij distinguitur à missione Spiritus sancti, sicut & generatio à processione. Si autem quantum ad effectum gratiae, sic communicant duæ missiones in radice gratiae, sed distinguuntur in effectibus gratiae: qui sunt illuminatio intellectus & inflammatio effectus. Et sic manifestum est, quod vna non potest esse sine alia, quia neutra est sine gratia gratum faciente, nec vna persona separatur ab alia.

Conclusio est affirmans, de qua ibidem disputatum est.

ARTICVLVS VI.

Virum missio inuisibilis fiat ad omnes qui sunt participes gratiae.

231.
2. d. 15 q. 5.
ar. 1. q. 1. 2.
3. q. 4.

Ad sextum sic proceditur. Videatur, quod missio inuisibilis non fiat ad omnes qui sunt participes gratiae. Patres enim veteris Testamenti, gratiae participes fuerunt. Sed ad illos non videtur fuille facta missio inuisibilis. Dicitur enim Ioh. 7. Nondum erat spiritus datus, quia nondum erat Iesus glorificatus. Ergo missio inuisibilis non fit ad omnes qui sunt participes gratiae.

2. Præterea. Profectus in virtute non est nisi per gratiam. Sed missio inuisibilis non videtur attendi secundum profectum virtutis: quia profectus virtutis videtur esse continuus, cum charitas semper aur proficiat, aut deficit. Et sic missio esset continua. Ergo missio inuisibilis non fit ad omnes participes gratiae.

3. Præterea. Christus & beati plenissime habent gratiam. Sed ad eos non videtur fieri missio. Quia missio fit ad aliquid distans. Christus autem secundum quod homo, & omnes beati, perfectè sunt uniti Deo. Non ergo ad omnes participes gratiae fit missio inuisibilis.

Lib. 3. de
Tri. c. 4. &
lib. 15. c. 27.
innuitur
zom. 3.

4. Præterea. Sacramenta nouæ legis continent gratiam, nec tamen ad ea dicitur fieri missio inuisibilis. Non ergo ad omnia quæ habent gratiam, fit missio inuisibilis.

Sed contra est quod secundum Augustinum, missio inuisibilis fit ad sanctificandam creaturam. Omnis autem creatura habens gratiam sanctificatur. Ergo ad omnem creaturam huiusmodi fit missio inuisibilis.

Respondeo dicendum, quod (sicut supra dictum est) missio de sui ratione importat, quod ille qui mittitur vel incipiat esse ubi prius non fuit (sicut accidit in rebus creatis) vel incipiat esse ubi prius fuit, sed quodammodo nouo, secundum quod

ARTIC. VI.

missio attribuitur ditiniis personis. Sic ergo in eo ad quem fit missio oportet duo considerare, scilicet in habitacionem gratiae, & innovationem quandam per gratiam. Ad omnes ergo fit missio inuisibilis, in quibus haec duo inueniuntur.

Ad primum ergo dicendum, quod missio inuisibilis est facta ad patres veteris Testamenti. Vnde dicit Aug. 4. de Trin. p[ro]p[ter]a quod secundum quod filius mittitur inuisibiliter, fit in hominibus, ac cum hominibus. Hoc autem antea factum est in Patribus & Prophetis. Cum ergo dicitur, nondum erat datus spiritus, intelligimus de illa datione cum signo visibili, quæ facta est in die Pentecostes.

Ad secundum dicendum, quod etiam secundum profectum virtutis, aut augmentum gratiae fit missio inuisibilis. Vnde Augustin. dicit 4. de Trinit. quod tunc cuiquam mittitur filius, cum a quoquam cognoscitur atque percipitur quantum cognosci & percipi potest pro captu vel proficiens anima in Deum, vel proficit anima rationalis in Deo. Secundum illud argumentum gratiae precepit missio inuisibilis attinetur, quando aliquis proficit in aliquem nouum statum gratiae: ut puta cum aliquis proficit in gratiam miraculorum aut prophetie, vel in hoc quod ex seruore charitatis expedit se martyrio, aut abrenuntiathis quæ possidet, aut quodcumque opus arduum aggreditur.

Ad tertium dicendum, quod ad beatos est facta missio inuisibilis in ipso principio beatitudinis. Postmodum autem ad eos fit missio inuisibilis: non secundum intentionem gratiae: sed secundum quod aliquot mysteriorum eius reuelantur de novo: quod erit usq[ue] ad diem iudicij. Quidquid autem argumentum attendit secundum extensionem gratiae ad plurime extendit. Ad Christum autem sicut facta inuisibilis missio in principio suæ conceptionis: non autem postea, cum a principio suæ conceptionis fuerit plenus omni gratientia & gratia.

Ad quartum dicendum, quod gratia est in sacramentis nouæ legis instrumentaliter, sicut forma artificari est in instrumentis artis, secundum quendam decursum ab agente in patienti. Missio autem non dicitur fieri nisi respectu termini. Unde missio diuinæ personæ non fit ad Sacramenta, sed ad eos qui per Sacramenta gratiam suscipiunt.

Conclusio est. *Ad omnes, qui renouantur per gratiam gratum facientem, fit missio inuisibilis.*

QVÆST. XLIII.

Dubitatio circa doctrinam articuli.

ARTIC. VII.

343

- 16.** Circa conclusionem vero, & doctrinam articuli difficultas est, an iniubiliter mittatur Spiritus sanctus ad iustos, cum gratia & iustitia ipsorum augerit S. Th. ad 2. docet, tunc non mitti Spiritum. Neque quando intenditur aliquod dominum. Et colligitur etiam ex art. vbi docetur tunc sicut missione, cum est renovatio per gratiam. Consentire videatur Dur. in 1. d. 15. q. 4. num. 12. quia ut aliqua persona ad aliquem mittatur, debet incipere in eo esse, cum antea non esset: sed, cum augentur dona gratiae, non incipit persona aliqua esse in homine iusto, quia antea in eo erat: ergo tunc non mittitur ad hominem iustum.
- 17.** Mihi probatur opinio Bona. in 1. d. 15. art. 2. q. 3. qui assertit, tunc mitti personam aliquam iniubiliter: quod nouo modo incipit esse in creatura: pertinensionem autem donorum gratiae tantum, non mitti: quia tunc non incipit nouo modo esse in creatura, quemadmodum neque per intentionem donorum naturaliummittitur, aut incipit nouo modo esse in creatura: at vero per alia dona gratiae, quae conseruntur ad varios effectus, dicimus persona, sicut ad Apostolos die Pentecostes, non ratione augmenti habitus gratiae, sed ratione aliorum donorum. Utramque opinionem putat probabilem Cardubalib. 1. q. 4. in fine. Adodo, etiam tunc peculiari modo mitti personam ad creaturam rationalem, cum ei virtute Sacramenti gratia intenditur; non quia perficitur gratia, id enim non facit effe, vt dicebamus: sed quia ea gratia datur ad peculiarem effectum, ratione cuius dicitur sacramentalis, tametsi hic sit respectus quidam rationis.

ARTICVLVS VII.

Vtrum Spiritui sancto conueniat visibiliter mitti.

AD septimum sic proceditur. Videtur, quod Spiritui sancto non conueniat visibiliter mitti. Filius enim secundum quod visibiliter missus est in mundo, dicitur esse minor Patre. Sed nunquam legitur Spiritus sanctus minor Patre. Ego Spiritui sancto non conuenit visibiliter mitti.

2. Præterea. Missio visibilis attenditur secundum aliquam creaturam visibilem assumptam, sicut missio filij secundum carnem. Sed Spiritus sanctus non assumpsit aliquam creaturam visibilem. Vnde non potest dici quod in aliis creaturis visibilibus sit alio modo quam in alijs, nisi sicut in signo: sicut est etiam in Sacramentis, & in omnibus figuris legis. Non ergo Spiritus sanctus visibilis. Non ergo Spiritus sanctus visibilis mittitur: vel oportet dicere, quod sicut omnia huiusmodi eius missio visibilis attenditur.

3. Præterea. Quilibet creatura visibilis est effectus demonstrans totam Tripartitum in 1. partem Tom. II.

nitatem. Non ergo per illas creaturas visibiles magis mittitur Spiritus sanctus quam alia persona.

4. Præterea. Filius visibiliter est missus secundum dignissimam visibilium creaturarum, scilicet secundum naturam humanam. Si igitur Spiritus sanctus visibiliter mittitur, debuit mitti secundum aliquas creaturas rationales.

5. Præterea. Quæ visibiliter sunt diuinitus, dispensantur per ministerium Angelorum, vt Augustin. dicit 1. de Trinitate 4. 5. & 9. 10. 3. Si ergo aliquæ species visibles apparuerunt, hoc factum fuit per Angelos. Et sic ipsi Angeli mittuntur, & non spiritus sanctus.

6. Præterea. Si Spiritus sanctus visibiliter mittatur, hoc non est nisi ad manifestandum iniubilem missione, quia iniubilita, per visibilia manifestantur. Ergo ad quem missio iniubilis facta non fuit, nec missio visibilis fieri debuit: & ad omnes ad quos sit missio iniubilis, sive in novo, sive in veteri. Testamento, missio visibilis fieri debet. Quod patet esse falsum. Non ergo Spiritus sanctus visibiliter mittitur.

Sed contra est quod dicitur Matth. 3. quod Spiritus sanctus descendit super Dominum baptizatum in specie columbae.

Respondeo dicendum, quod Deus prouidet omnibus secundum uniuscuiusque modum. Est autem modus connaturalis hominis, vt per visibilia ad iniubilita manu ducatur, (vt ex supradictis pater.) Et ideo iniubilita Dei oportuit homini per visibilia manifestari. Sicut igitur se ipsum Deus & processiones aternas personarum per creaturas visibiles secundum aliquam indicia hominibus quodammodo demonstravit: ita conueniens fuit ut etiam iniubiles missiones diuinarum personarum secundum aliquas visibiles creaturas manifestarentur. Aliter tamen Filius & Spiritus sanctus. Nam Spiritui sancto in quacum procedit vt amor, competit esse sanctificationis domum Filio. Autem in quantum est Spiritus sancti principium, competit esse sanctificationis humanus auctorem. Et ideo filius visibiliter missus est, tanquam sanctificationis auctor, sed Spiritus sanctus, tanquam sanctificationis indicium.

Ad primum ergo dicendum, quod filius creaturam visibilem in qua apparuit, in unitate personæ assumpsit: sic, vt quod de illa creatura dicitur de filio Dei dici possit. Et sic ratione naturæ assumptæ filius dicitur minor patre. Sed Spiritus sanctus

Ff 4
sanctus

sanc*tus* non assump*si* creaturam visibilem, in qua apparuit in unitatem personæ, ut quod illi conuenit de illo prædictetur. Vnde non potest dici minor patre, propter visibilem creaturam.

Liber 2. de Trinitate cap. 6. parum à med. 10. 3.

Ad secundum dicendum, quod missio visibilis Spiritus sancti non attenditur secundum visionem imaginariam quæ est visio prophetica: quia ut Augustinus dicit 2. de Trinitate. visio prophetica non est exhibita corporeis oculis per formas corporeas, sed in spiritu per spirituales corporum imagines. Columba vero illam & ignem oculis uiderunt quicunque videbunt. Neque iterum sic se habuit Spiritus sanctus ad huiusmodi species sicut filius ad petram, quia dicitur, Petra erat Christus. Illa enim petra iam erat creatura, & per actionem modum nuncupata est nomine Christi quem significabat. Sed illa columba & ignis ad hæc tantum significanda repente extiterunt. Sed videntur esse similia flammæ illi, quæ in rubo apparuit Moysi, & illi columnæ quam populus in cremo sequebatur, fulguribus ac tonitruis, quæ siebant cum lex daretur in monte. Ad hoc enim rerum illarum corporalis exitit species, ut aliquid significaret atque prædiceret. Sic igitur apparet, quod missio visibilis neque attenditur secundum visiones propheticas, quæ fuerunt imaginariæ, & non corporales: neque secundum signa sacramentalia veteris, & noui Testamenti in quibus quædam res præexistentes assumuntur ad aliquid significandum. Sed spiritus sanctus visibiliter dicitur esse missus in quantum fuit monstratus in quibusdam creaturis, sicut in signis ad hoc specialiter factis.

Ad tertium dicendum, quod licet illas creaturas visibles tota Trinitas operata sit, tamen factæ sunt ad demonstrendum specialiter hanc vel illam personam. Sicut enim diuersis nominibus significatur Pater, & Filius, & Spiritus sanctus, ita etiam diuersis rebus significari potuerunt: quamvis inter eos nulla sit separatio, aut diuersitas.

In corp. av. Ad quartum dicendum, quod personam filii declarari oportuit, ut sanctificationis auctorem ut dictum est.) Et ideo oportuit quod missio visibilis filii fieret secundum naturam rationalem, cuius est agere, & cui potest competere sanctificari. Indicium autem sanctificationis esse potuit quæcumque alia creatura. Neque oportuit quod creatura visibilis ad hoc formata, esset assumpta à Spiritu sancto in unitatem personæ, cum non assumpsere,

ARTIC. VII.

tur ad aliud agendum, sed ad indicandum tantum. Et propter hoc etiam non oportuit quod duraret, nisi quamdiu pageret officium suum.

Ad quintum dicendum, quod illæ creature visibiles formatæ sunt ministerio Angelorum: non tamen ad significandum personam Angeli: sed ad significandam personam Spiritus sancti. Quia igitur Spiritus sanctus erat in illis creaturis visibilibus, sicut signatum in signo, propter hoc secundum eas Spiritus sanctus visibiliter mitti dicitur & non Angelus.

Ad sextum dicendum, quod non est de necessitate inuisibilis missionis, ut semper manifestetur per aliquod signum visibile exterius, sed sicut dicitur 1. Corinth. 12. Manifestatio spiritus naturalis ad utilitatem sanctæ Ecclesiæ. Quæ quidem utilitas est, ut per huiusmodi similia signa fides confirmetur, & propagetur. Quod quidem principaliter factum est per Christum & per Apostolos, secundum illud Hebreorum 2. Cum in omnium accepisset enarrari per dominum ab eis qui audierunt, in nos confirmata est. Et ideo specialiter debuit fieri missio visibilis Spiritus sancti ad Christum, ad Apostolos, & ad aliquos primiuitos sanctos, in quibus quodammodo Ecclesia fundabatur, ita tamen quod visibilis missio facta ad Christum demonstraret missionem inuisibilis: non tunc, sed in principio suæ conceptionis ad eum factam. Facta autem est missio visibilis ad Christum, in baptismo quidem sub specie columbae quod est animal, secundum, ad ostendendum in Christo auditoriatem donandi gratiam per spiritualem regenerationem (vnde vox Patris inveniuit. Hic est Filius meus dilectus) ut ad similitudinem uigenitus alij regenerarentur. In transfiguratione vero sub specie nubis lucidae, ad ostendendum exuberantiam doctrinæ. Vnde dictum est. Ipsum audite. Ad Apostolos autem sub specie flatus, ad ostendendum potestatem ministerij in dispensatione facientrum. Vnde dictum est eis: Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis. Sed sub linguis igneis, ad ostendendum officium doctrinæ. Vnde dicitur quod cooperant loqui varijs linguis. Ad patres autem veteris Testamenti missio visibilis Spiritus sancti fieri non debuit, quia prius debuit perfici missio visibilis filij, quam Spiritus sancti cum Spiritus sanctus manifestet filium, sicut filius patrem. Fuerunt autem factæ visibiles apparitiones diuinuarum personarum patribus ve-

QVÆST. XLIV.

teris Testamenti. Quæ quidem missiones
vísibiles dici non poslunt, quia non fue-
runt factæ (secundum Augustin.) ad desi-
gnandum inhabitacionem diuinæ perflo-
L. 1. de Trin. 14. 7. circa 147. nro
npx per gratiam, sed ad aliquid aliud ma-
nus 3. nifelatandum.

^{18.}
^{s Thom.}
^{Cesar.}
^{Durand.} C O N C L V S I Q U E est affirmans, circa columbam
illam, in qua Spiritus sanctus visus est, dif-
putat S. Th. 3 p. q. 39. artic. 7. & Canariensis in comment.
huius artic. Durand. in 1. dīsp. t. 16. q. 3. & alijs: sed nos
in eum locum terrie patris tractationem eius re-
fernamus. Hoc tamē certum esse omnibus deber,
columbam veram, vel effigiem visibilem colum-
bae exterius apparuisse; nec id accidisse sola imagi-
naria visione. Cetera, quæ Canariensis. notat in hoc
artic. facillima sunt.

ARTICVLVS VIII.

*Vtrum aliqua persona diuina mittatur, nisi ab ea, à qua
procedit eternaliter*

ARTIC. I.

existenti: mittere autem conueniat cui-
libet personæ. Vtrumq; autem habet ali-
quo modo veritatē: quia cum dicitur ali-
qua persona mitti, designatur & ipsa per-
sona ab alio existens, & effectus visibilis
aut inuisibilis, secundum quem missio di-
uina personæ attenditur. Si igitur mittens
designetur ut principium personæ q; ea
mittitur, sic non qualibet persona mittit;
sed solum illa cui conuenit esse principiū
illius personæ. Et sic Filius mittitur tan-
tum à Patre, Spiritus sanctus autem à Pa-
tre & Filio. Si vero persona mittens intel-
ligatur esse principium effectus, secun-
dum quem attenditur missio, sic tota Tri-
nitatis mittit personam missam. Non au-
tem propter hoc homo dat Spiritum san-
ctum, quia nec effectum gratia potest
causare. Et per hoc patet solutio ad
obiecta.

AD octauum sic proceditur. Videtur, quod nulla persona diuina mittatur, nisi ab ea, à qua procedit aeternaliter. Quia sicut dicit Augustinus 4. de Trinitate. Pater à nullo mittitur, quia à nullo est. Si ergo aliqua persona diuina mittitur ab alia, oportet quod sit ab illa.

2. Præterea. Mittens habet auctoritatem respectu missi, sed respectu diuinæ personæ non potest haberi auctoritas, nisi secundum originem. Ergo oportet quod diuina persona quæ mittitur, sit à persona mittente.

3. Præterea. Si persona diuina potest nitti ab eo a quo non est, nihil prohibet dicere quod Spiritus sanctus detur ab homine, quamvis non sit ab eo. Quod est coram Aug. de Trinit. ergo diuina persona non invenitur nisi ab ea a qua est.

Sed contra est quod Filius mittitur a spiritu sancto, secundum illud Isaiae 48. unius misit me Dominus Deus, & spiritus eius. Filius autem non est a Spiritu sancto. Ergo persona diuina mittitur ab ea qua non est.

Respondeo dicendum, quod circa hoc inuenientur aliqui diuersimodo locutiesse. Secundum quodammodo persona diuina non mittitur, nisi ab eo a quo est aeterna alter. Et secundum hoc cum dicitur Filius Dei missus a Spiritu sancto, referendum est hoc ad humanam natum, secundum quam missus est ad prædicandum a Spiritu sancto. Augustin. autem dicit 2. de Trinitate, quod filius mittitur & a se & a Spiritu sancto, & Spiritus sanctus etiam mittitur & a se & a Filio, ut siemitti in diuinis non conueniat cuiilibet personæ, sed solum personæ, ab alio

DE conclusione, & doctrina huius artic. satis
nihil nobis dictum est disputatione præceden-
ti. Ideo hic nihil aliud notandum est, quam circa
titulum præfixum artic. non esse legendum. Aliqua
persona, sed nulla persona, ut colligatur ex verbis pri-
mi argumenti & particula, nisi, manifeste indicat
Hactenus de Deo in se ipso tractauit S. Th. iuxta
divisionem a nobis supra præfixam in quest. 2.

Q V A E S T I O   X L I V .

*De processione creaturarum à Deo, & de omnium entium
prima causa.*

Post considerationem diuinarum personarum considerandum restat de processione creaturarum à Deo. Erit autem hæc consideratio tripartita, vt primo consideretur de productione creaturarum. Secundo de earum distinctione. Tertiò de conservacione & gubernatione. Circa primum tria sunt consideranda. Primo quidem quæ sit prima causa entium. Secundo de modo procedendi creaturarum à prima causa. Tertio vero de principio durationis earum. Circa primum queruntur quatuor.

ARTICVLVS I.
Vtrum sit necessarium omne ens esse creatum à Deo.

Ad primum sic proceditur. Vi-
detur, quod non sit necessa-
rium omne ens esse creatum ²³⁴⁰
Deo. Nihil enim prohibet inueniri rem
ine eo quod non est de ratione rei: sicut
dominum sine albedine. Sed habitudo
causati ad causam non videtur esse de
ratione entium, quia sine hac posse-
ntia entia intelligi. Ergo sine hac pos-
sunt ^{Eid. 1. q. 1.}
^{art. 2. q. 3.}
^{Op. 17. q. 1.}
^{ar. 2. Et cap. 1.}
^{ca. 6. 1. q. 1.}
^{16. Et opus.}
^{3. c. 6. q. 1.}
^{19. Opus.}
^{15. cap. 9.}

sunt esse. Ergo nihil prohibet esse aliqua entia non creata à Deo.

2. Præterea. Ad hoc aliquid indiget causa efficiente ut sit. Ergo quod non potest non esse, non indiget causa efficiente. Sed nullū necessariū potest non esse: quia quod necesse est esse non potest non esse. Cū igitur multa sint necessaria in rebus, videtur quod non omnia entia sint à Deo.

3. Præterea. Quorumcunque est aliqua causa in his potest fieri demonstratio per causam illam. Sed in mathematicis non fit demonstratio per causam agentem, ut per Philosophum patet in 3. Metaphys. Non igitur omnia entia sunt à Deo, sicut à causa agente.

Sed contra est quod dicitur Romanor. capit. 11. Ex ipso, & per ipsum, & in ipso sunt omnia.

Respondeo dicendum, quod necesse est dicere omne ens, quod quoquaque modo est, à Deo esse. Si enim aliquid inuenitur in aliquo per participationem, necesse est quod causetur in ipso ab eo cui essentialiter conuenit: sicut ferrum sit ignitum ab igne. Ostensum est autem fu-

pra, cum de diuina simplicitate ageretur, quod Deus est ipsum esse per se subsistens. Et iterū ostensum est, quod esse subsistens non possit esse nisi unum, sicut si albedo esset subsistens, non possit esse nisi una, cum albedines multiplicentur secundum recipientia. Relinquitur ergo

quod omnia alia à Deo non sint suum esse, sed participant esse. Necesse est igitur, quod omnia qua diversificantur secundum diuersam participationem effendi, ut sint perfectius vel minus perfecte, causati ab uno primo ente, quod perfectissime est. Vnde & Plato dixit, quod necesse est ante omnem multitudinem ponere unitatem. Et Aristoteles dicit in 2. Metaphysicor. quod id quod est maximè ens, & maximè verum, est causa omnis entis, & omnis veri: sicut id quod maximè calidum est, est causa omnis caliditatis.

Ad primum ergo dicendum, quod licet habitudo ad causam non intrer definitionem, quod est causatum: tamen sequitur ad ea qua sunt de eius ratione: quia ex hoc quod aliquid per participationem est ens, sequitur quod sit causatum ab alio. Vnde huiusmodi ens non potest esse quin sit causatum, sicut nechomo quin sit risibile. Sed quia esse causatum non est de ratione entis simpliciter, propter hoc inuenitur aliquid ens non causatum.

Ad secundum dicendum, quod ex hac

ARTIC. I.

ratione quidam moti fuerunt ad pondum quod id quod est necessarium, non habeat causam, ut dicitur in 8. Physic. Sed hoc manifeste falsum appetit in scientijs demonstratiuis, in quibus principianecessaria sunt causæ conclusionum necessariorum. Et ideo dicit Aristoteles in 5. Metaphys. quod sunt quædam necessaria, quæ habent causam sive necessitatim. Non ergo propter hoc solum requiritur causa agens, quia effectus potest non esse, sed quia effectus non esset, si causa non esset. Hæc enim conditionalis est vera, sive antecedens & consequens sunt possibilium.

Ad tertium dicendum, quod mathematica accipiuntur ut abstracta secundum esse. Vnicuique autem competit habere causam agentem secundum quod habet esse. Licer igitur ea qua sunt mathematica habeant causam agentem: non tamen secundum habitudinem, quam habent ad causam agentem cadunt sub considerationem mathematici. Et ideo in scientijs mathematicis non demonstratur aliquid per causam agentem.

Notationes circa Articulum.

C O N C L V S I O E S T. Omne ens quoquaque modo sive a Deo est. Rationem, & doctrinam totius articuli in disputat, examinabimus. Circa articulum vero primum notandum est cum Caet. in commentarijs, hic non esse quæstionem, an Deus sit causa rerum omnium per creationem: ex ijs enim, que dicuntur in q. sequentiis de natura creationis, facile colligi potest, quæ entia fuerint à Deo productæ per creationem: sed curatur nimirum omnes aliud, præter Deum, sive à Deo, ut efficienti. Id autem patet ex ipso textu, ubi nulla mentio fit creationis: & clarus ex conclusione, quæ S. Thomas articulis respondit. Quare nomen illud, *creatum*, (inquit Caetanus) quo vitur S. Thomas in titulo articuli, non significat id, quod est productum per veram creationem: sed id, quod quoquaque ratione effectum est: & ob id in distinctione titulorum huius quæstiōis ponitur a S. Thoma sub hac forma, *Vtrum Deus sit causa efficiens omnium rerum*.

Ego tamen existimo participationem, creatum, in titulo, qui est præfixus huius articulo, significare id quod productum est per creationem. Nec enim queritur, an necessarium sit, ens creatum à Deo esse; sed vtrum sit necessarium, ens creatum à Deo, an non: ut appareat ex initio primi argumenti, ex quo titulus de falso est. Nullominus non responder. S. Thom. omnes esse à Deo creatum: sed omne ens, quoquaque sit, hoc est, quoquaque ratione productum sit, à Deo esse: intelligit autem vi à causa efficienti: nam de causa exemplari, & finali, quæ Deo conuenire possunt relēctu creaturam, deinde in art. 3. & 4. disputat: nunc igitur generaliter responder, omne ens esse à Deo, ut efficienti, quoque modo illud sit.

Deinde obseruandum est, hic non disperget

S. Thom.

S.Thom.de operatione Dei cum omnibus canis.
hoc est, utrum Deus omnia operetur per seipsum,
an cum secundis causis: de hoc enim disputat q.
104. & 105. & praesertim de substantiis creatis do-
cet q.104.art.2. omnes à Deo proximè conservati:
de omnibus vero operationibus creaturarum in-
quit, non solum esse à secundis causis creatis: sed
etiam à Deo prima omnium causa: non modo re-
mote, hoc est conservando causas: verum
Etiam proximè cum illis operando eundem effe-
ctum omnino in dividuum: de quo hic differen-
dum non est, sed i.2.q.79.art.1. & 2. Nunc ergo
solum in querendum est, an unus versus Deus sit
causa omnium rerum, sive per creationem, sive a
modo: sive proxime, sive remote.

DISPVTATIO CLXXI.

An unus Deus sit author omnium
rerum.

Varij errores hereticorum. cap.1.
Catholica doctrina contra hereticos statuitur. cap.2.

CAPUT I.

Varij errores hereticorum,

A Nequam doctrinam Catholicam in me-
dium afferamus, & confirmemus, varijs er-
roribus recentere operae pretium erit. Prima igitur
heresis fuit Simonis Magi, qui omnium primus
ex Evangelio hereticus, ut author est Tertull. loco
infra citando, hunc mundum visibilem, & homi-
nes, non à Deo, sed ab Angelis factos fuisse, An-
gelos vero ex seipso, & ex muliere quadam circu-
latrix, quam Helenam vocavit, progenitos esse
dixisse enim esse Spiritum sanctum, & Deum, ia-
stabat: Sic scribunt Tert. lib.1.aduers. heres. cap.20.
& 22. Epiph. heres. 21. Theod. lib.1. heretic. fabul. cap.3.
& Tertull. libro de prescript. cap.46. qui addit, hunc
Simonei seipsum appellasse infinitam sapientiam,
& Iudeis tanquam Filium apparuisse: ad Samari-
tanorum autem tanquam Patrem descendisse: alias
autem gentes tanquam Spiritum sanctum acces-
sile, iactabat.

Secunda heresis fuit Saturnillanorum, quia
Saturnilo sic vocati sunt. Hi dicebant Deum au-
thorem fuisse omnium Angelorum: à Septem ta-
men ex illis, præter ipsius Dei consensum, hunc
mundum visibilem formatum fuisse, atq; in ho-
minis productione illis verbis vlos fuisse Genef. 1.
Fatianus hominem ad imaginem & similitudinem nostram
Sci refutant ex Gracis Epiph. heres. 23. & Theod. lib.1.
heretic. fabular. cap. de Saturnio, Iren. lib. 1. cap. 22. ex
Latinis vero Tertull. lib. de prescript. cap.46. August. lib.
de heres. cap.3. qui hunc hereticum Saturnium ap-
pellant.

Terza heresis est Basilidis, qui teste Epiph. her-
es. 24. & Theod. lib. 1. heretic. fabular. cap. de Basilide, &
Tertull. libr. citato, cap illo 46. & Irena lib. 1. cap. 23 Au-
gust. eadem lib. cap. 4. cum a sereret, esse 365. celos,
& multitudinem Angelorum; omnes sic dicebat
esse productos; vt ex Deo, quem Abraxan voca-
bat, creata fuerit mens, ex mente verbum, ex
illo prouidentia, ex prouidentia virtus, & sapien-
tia; ex ipso deinde principatus, & potestates, &
Angeli: ab his vero Angelis celos illos hoc or-
dine procreatos alserebat; vt primum celum con-
ditum fuerit à virtutibus, potestatis, arque An-
gelis, & cum eo alij Angelii creati; qui rufus pro-

duxerint, secundum cœlum, & alios cum eo An-
gelos: qui deinde tertium cum alijs Angelis cœ-
lum fecerint; & sic usque ad ultimum: & tandem
mundum inferiorem, & hominem à postremi cœ-
li conditoribus emanasse dicebat.

Quarta heresis Carpocratis, & Cerinthi, atque
eorum discipulorum, qui dicti sunt Gnostici, id
et, scientes, cum prædictis conuenit. Aserit enim
Angelos à supra virtute productos, defecisti,
& mundum visibilem condidisti, ut scribit Epiph.

heres. 17. & 28. Theodor. lib. citato, cap. de Carpocrate,
Irena lib. 1. cap. 24. & 26.

Hæ sunt non solum manifestæ hereses, sed et-
iam fabule, aut somnia plena fragmentis: qua faci-
lè quique Scriptura, & ratione refutare potest.
Ceterū his fondatores non omnino negantur,
Deum auctorem rerum omnium, sive proximè &
per se ipsum, sive remote & medijs causas eo
conditis. In eo tamen manifeste delirant, quod
allerent, mundum à Deo effectum sine ipsis
Deinatu, & voluntate, ut dicebat Cerinthus, &
qui ipsum sequuntur sunt. Cum enim omnia nutu
ipsis subsistant, & conseruentur, ut infra dispu-
t. 14. ostendemus; fieri nequit, ut aliqua causa sine
ipsis concursu operetur: nam licet peccatum,
quatenus malū est, sive ipsis nutu & consensu fi-
at, tamē substantia actus sine illo producine nequit,
vt 1.2.q.79.art. 1. & 2. videbimus.

Gnostici porto, qui vel à Nicolao, vel à Carpo-
crate exorti sunt, afferentes, esse duos Deos, al-
terum bonum, alterum malum, videntur, sicut
Manichæus, docuisse, mundum hunc visibilem à
Deo malo fuisse productum. Hunc errorem hoc
modo tribuunt recentiores Theologi his hereti-
cis, quod August. de heresib. ad Quod uult deum cap. 6. de
illis dicunt haec verba: Dicunt quoque bonum Deum,
& malum Deum in suis habere dogmatibus. Sed in Epiph.
heres. 26. & 27. vbi de his Gnosticis agit, nihil tale
iquatenire potui: quinimo heres. 27. de Carpocrate,
a quo etiam dicit, Gnosticos effluxisse, tantum
refert heresim illam proximè moraturā de pro-
ductione mundi ab Angelis: neque August. refert
Ex Epiphanio, Gnosticos dixisse mundum hunc
corporum à malo Deo conditum fuisse.

Primus igitur, qui posuit duo principia alte-
rum Deum bonum, alterum malum, fuit Apelles,
vancor est Epiph. heres. 44. & August. heres. 2. à quo
Appellianus dicitur sunt, mundum deinde visibilem
Deo malo factum esse, dixit: ita ut nullam illius
Deus bonus curam gereret. Ceterū cum dicaret
Apelles, vt etiam referunt Epiphanius, & August.
Deum malum factum à Deo bono, nec duo prin-
cipia æque prima poneret; remote saltem in Deo
bonum, tanquam in auctorem mundum hunc re-
ferebat. Quocirca doctrina huius articuli non tā
directe opponitur.

Tandem Manichæus, ut scribit Epiph. heres. 66.
& Theod. lib. 1. heretic. fabul. cap. vlt. non modo duo
principia seu duos Deos posuit, alterum bonum,
alterum malum; sed etiam eos ingentios, coeteros,
& sibi iniucem contrarios esse affirmauit.
Quare cum dixit, hunc mundum visibilem, quod
ad naturas malas spectat, à malo Deo conditum
fuisse. Deum autem bonum non esse auctorem
omnium neque proxime, neque remote; di-
recte contra Catholicam doctrinam, quam haberet
S. Th. in hoc art. iugnauit: qua autem essent bo-
nae, & malæ natura tradit Augustini. loco citato.

Apelles. et
iam.

4:

Manichæus